

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну

Повна назва навчальної дисципліни	Історія Слобідської України
Повна офіційна назва закладу вищої освіти	Сумський державний університет
Повна назва структурного підрозділу	Навчально-науковий інститут права. Кафедра історії
Розробник(и)	Лобко Наталія Вікторівна
Рівень вищої освіти	Перший рівень вищої освіти, НРК – 6 рівень, QF-LLL – 6 рівень, FQ-EHEA – перший цикл
Семестр вивчення навчальної дисципліни	16 тижнів протягом 3-го семестру
Обсяг навчальної дисципліни	Обсяг дисципліни становить 5 кред. ЄКТС, 150 год., з яких 48 год. становить контактна робота з викладачем (24 год. лекцій, 24 практичних занять)
Мова викладання	Українська

2. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі

Статус дисципліни	Вибіркова навчальна дисципліна для освітньої програми "Історія"
Передумови для вивчення дисципліни	Передумови для вивчення відсутні
Додаткові умови	Додаткові умови відсутні
Обмеження	Обмеження відсутні

3. Мета навчальної дисципліни

формування у студентів системи знань з історії Слобожанщини з давніх часів до сьогодення, особливості етнографічних студій та літературного процесу, витворів мистецтва та освітніх процесів.

4. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1 Вступ. Територія Слобожанщини у стародавні часи Предмет й основні завдання курсу «Історія Слобідської України». Історіографія та джерела. Дослідники історії Слобожанщини: Дмитро Іванович Багалій, Дмитро Петрович Міллер. Дослідники – археологи: Борис Андрійович Шрамко, Василь Олексійович Городців. Дослідники-етнографи: Микола Федорович Сумцов. Слобідська Україна як історико-географічний регіон. Заселення території Слобідської України в давні часи. Археологічні культури краю: дніпро-донецька (доба неоліту), ямково-гребінцевої кераміки, середньостогівська (доба енеоліту), катакомбна, багатоваликової кераміки, зрубна, бондарихінська (доба бронзи), черняхівська, пеньківська, роменська (доба заліза). Кочовики I тис. до н. е. – початок I тис. н. е.

Тема 2 Землі Слобожанщини в X–XV ст.

Земля Слобожанщини в часи раннього середньовіччя. Сіверська земля. Господарське життя сіверян, торгіві зв'язки. Перебування території сучасної Слобожанщини у складі Хозарського каганату. Печеніги. Половці. Монголо-татарська навала на південно-східні землі Київської Русі та її наслідки. Перетворення краю на «Дике поле». Початок, етапи й особливості масового заселення Слобожанщини. Дискусії в науковій літературі про причини приходу населення в «Дике поле» та належність краю.

Тема 3 Заселення і розвиток Слобожанщини в XVI – початок XVIII ст.

Кримське ханство, Річ Посполита, Московське царство: боротьба за «Дике поле». Татарські шляхи (сакми): Муравський, Ізюмський, Кальміуський. Московські та українські шляхи – Старий Посольський, Новий Посольський, Ромоданівський, Сагайдачний. Хвилі заселення Слобожанщини українцями. Слободи. Походження терміна «Слобідська Україна». Заснування міст і слобід: географія, соціально-правовий статус. Білгородська захисна лінія. Харківське воєводство. Адміністративно-територіальний устрій і військово-політичне значення Слобідської України. Особливості управління Слобідською Україною у другій половині XVII ст. Слобідські козацькі полки: Сумський, Охтирський, Острогоський, Харківський, Ізюмський. Структура влади полку. Соціальна структура населення. Поняття займанщини.

Тема 4 Слобідська Україна в другій половині XVIII–XIX ст. Зміни в геополітичному становищі Слобожанщини

Слобожанщина у XVIII ст. Утворення Слобідсько-Української губернії (28 липня 1765 р). Харківське намісництво (29 вересня 1780 р). Політика російського самодержавства щодо обмеження прав слобідських полків. Закріпачення слобідського селянства. Соціальна структура Слобожанщини. Український національний рух на Слобожанщині. Початок політизації руху. Братство тарасівців. Громади. Виникнення та початок діяльності Української народної партії. Суспільно-політичні процеси на Слобожанщині 1905–1917 рр.

Тема 5 Слобожанщина в XX столітті

Слобожанщина в добу Першої світової війни та національно-демократичної революції в Україні. Політика форсованої індустріалізації. Особливості урбанізації 20-х років XX ст.. Аграрна політика тоталітарного режиму. Голодомор 1932–1933 років на Слобідській Україні. Проведення політики українізації на Слобожанщині в 1923–1932 роках. Політичні процеси й репресії в кінці 20-х – у 30-ті роки XX ст. на Слобожанщині. Слобожанщина в роки Другої світової війни (1939–1945 рр.). Встановлення «нового порядку». «Українське цивільне управління». Післявоєнна відбудова. Політична й економічна ситуація на Слобожанщині в другій половині XX ст. – на початку XXI ст.

Тема 6 Традиційні ремесла й розвиток економіки на Слобожанщині

Перші переселенці та їх заняття. Промисли слобожан – винокуріння, солеваріння, млинарство, броварництво, гуральництво та ін. Формування умов розвитку промислів на Слобожанщині. Традиційні ремесла – коцарство, римарство, гончарство та ін. Ремісничі цехи. Виникнення мануфактурного виробництва. Розвиток торгівлі – ярмарки і базари. Види слобожанських ярмарків. Особливості економічного розвитку Слобожанщини. Пореформенна економіка Слобожанщини: промисловість, торгівля, транспорт. Промислові підприємства Слобожанщини кінця XIX ст.

Тема 7 Розвиток освіти та науки на Слобожанщині

Формування системи освіти на Слобожанщині. Мандрівні дяки. Харківський колегіум

Тема 8 Література Слобожанщини

Витоки літератури Слобожанщини. Усна народна творчість. Письменники кінця XVIII – початку XIX ст. – Г. Сковорода, С. Климовський, С. Писаревський. Становлення та розвиток літератури у XIX ст. Г. Квітка-Основ'яненко. П. Гулак-Артемівський. Я. Щоголів, І. Манжура, М. Петренко. Літературний процес у 20-ті на початку 30-х років XX ст. Літературні спілки: ГАРТ, ВАПЛІТЕ, «Плуг». М. Хвильовий. С. Пилипенко, М. Йогансен. Причини репресій українських літераторів у 30-ті рр. XX століття. «Розстріляне відродження» Слобожанщини.

Тема 9 Живопис та архітектура Слобожанщини краю

Мистецтво – форма прояву самобутності слобожанської ментальності. Малярство. Іконопис Слобожанщини XVII–XVIII ст.: його риси й особливості. Народна картина XVII–XVIII ст. Монументальний живопис Слобожанщини (XVII–XVIII ст.). Виникнення портретного живопису. Видатні художники XIX - початку XX ст.: Д. Безперчий, І. Репін, С. Васильківський, М. Самокиш, І. Падалка, М. Бойчук, С. Луньов. Відкриття першої в Харкові приватної школи малювання (1869 р.) М. Раєвською-Івановою. Архітектурні стилі Слобожанщини. О. Бекетов – видатний архітектор краю.

Тема 10 Музичне та театральне мистецтво на Слобожанщині

Театральне мистецтво. Поява вертепу в Харкові в першій половині XVIII ст. Заснування Харківського театру в кінці XVIII ст. Харківський період творчості М. Кропивницького. Харківське театральне життя в часи українізації. Лесь Курбас і театр «Березіль». Музичне мистецтво. Цехи музикантів. Бандуристи. Кобзарі. Діяльність Гната Хоткевича (1877–1938 рр.) з розбудови українського народного музичного мистецтва. Кіномистецтво. Лев Биков. Лесь Сердюк. Людмила Гурченко.

Тема 11 Світоглядні виміри слобожан

Основні засади ментальності українського народу. Риса характеру слобожан. Світоглядні особливості слобожан за матеріалами «Топографічний опис Харківського намісництва» (1788 р.). Портрет слобожанина у працях М. Сумцова. Джерела визначення світогляду народу – писемні джерела, записані рідною мовою – казки, пісні, оповіді та звичаї. Д. Багалій і М. Сумцов про світоглядні особливості слобожан. Любов до праці й землі. Місце родини в системі життєвих цінностей слобожан. Зовнішні впливи на світогляд слобожан. Календарне коло народних свят. Найважливіші свята – Трійця, Івана Купала, Маковія, Спас. Родинні звичаї та обряди. Весільні обряди.

Тема 12 Народний одяг і побут слобожан

Традиційний жіночий, чоловічий і дитячий одяг слобожан. Наближеність за своїми рисами традиційного вбрання населення Слобожанщини до одягу полтавців: сорочки полтавського типу «українки», спорідненість типів жіночого взуття – чоботи з кольоровою халявою і чорним передком – чорнобривці. Характерні особливості слобожанської вишивки. Повсякденний і святковий одяг. Чоловічий одяг і взуття. Вплив міської культури на одяг харківців у XIX ст. Побут слобожан. Народні страви і напої. Порівняння їжі українських слобожан із їжею росіян у працях Д. Багалія. Поживність, простота та калорійність слобожанських страв. Визначення М. Сумцовим головних страв слобожан. Житло слобожан упродовж XVII–XIX ст.: основні будівельні матеріали та архітектура. Ритуальне призначення різних частин хати слобожанина – піч, покуть, поріг, сволок. Інтер'єр традиційного житла слобожан.

5. Очікувані результати навчання навчальної дисципліни

Після успішного вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти зможе:

PH1	визначати основні тенденції історичного розвитку в конкретні історичні періоди;
-----	---

PH2	аналізувати суспільні процеси в історії Слобідської України в контексті історії України;
PH3	критично працювати з науковою літературою, писемними, картографічними, статистичними та іншими специфічними джерелами й матеріалами;
PH4	застосовувати набуті знання у роботі за фахом.

7. Види навчальних занять та навчальної діяльності

7.1 Види навчальних занять

Тема 1. Вступ. Територія Слобожанщини у стародавні часи	
Лк1 "Вступ. Територія Слобожанщини у стародавні часи" (денна)	Предмет та основні завдання курсу «Історія Слобідської України». Історіографія та джерела. Слобідська Україна як історико-географічний регіон. Заселення території Слобідської України в давні часи. Кочовики I тис. до н. е. – початок I тис. н. е.
Пр1 "Територія Слобожанщини у стародавні часи" (денна)	Дослідники історії Слобожанщини. Заселення території Слобідської України в давні часи. Археологічні культури краю. Скіфи, сармати на території Слобожанщини.
Тема 2. Землі Слобожанщини в X–XV ст.	
Лк2 "Землі Слобожанщини в X–XV ст." (денна)	Землі Слобожанщини у складі Русі в X–XIII ст. Хозарський каганат. Печеніги. Половці. Монголо-татарська навала. Перетворення краю на «Дике поле». Початок, етапи та особливості масового заселення Слобожанщини.
Пр2 "Землі Слобожанщини в X–XV ст." (денна)	Сіверська земля. Перебування території сучасної Слобожанщини у складі Хозарського каганату. Монголо-татарська навала на південно-східні землі Київської Русі та її наслідки. Дискусії в науковій літературі про причини приходу населення в «Дике поле» та приналежність краю.
Тема 3. Заселення і розвиток Слобожанщини в XVI – початок XVIII ст.	
Лк3 "Заселення і розвиток Слобожанщини в XVI – початок XVIII ст." (денна)	Кримське ханство, Річ Посполита, Московське царство: боротьба за «Дике поле». Переселення українців на Слобожанщину та виникнення нових міст. Заснування міст і слобід: географія, соціально-правовий статус. Адміністративно-територіальний устрій і військово-політичне значення Слобідської України. Соціальна структура населення. Поняття займанщини.
Пр3 "Заселення і розвиток Слобожанщини в XVI – початок XVIII ст." (денна)	Передумови та причини масового переселення жителів з Правобережної України. Заснування міст і слобід: географія, соціально-правовий статус. Особливості управління Слобідською Україною у другій половині XVII ст. Охтирський та Сумський слобідські козацькі полки (XVII–XVIII ст.). Белгородська черта: військово-стратегічне значення, вплив на розвиток краю.
Тема 4. Слобідська Україна в другій половині XVIII–XIX ст. Зміни в геополітичному становищі Слобожанщини	

<p>Лк4 "Слобідська Україна в другій половині XVIII–XIX ст. Зміни в геополітичному становищі Слобожанщини" (денна)</p> <p>Адміністративно-територіальні реформи: Слобідсько-Українська губернія, Харківське намісництво, Харківська губернія. Соціально-економічний розвиток Слобожанщини. Український національний рух на Слобожанщині. Початок політизації руху. Суспільно-політичні процеси на Слобожанщині 1905–1917 рр.</p>
<p>Пр4 "Слобідська Україна в другій половині XVIII–XIX ст. Зміни в геополітичному становищі Слобожанщини" (денна)</p> <p>Політика російського самодержавства щодо обмеження прав слобідських полків. Закріпачення слобідського селянства. Особливості українського національного руху на Слобожанщині. Особливості аграрної реформи Столипіна на Слобожанщині. Основні події в розвитку промисловості, транспорту, сільського господарства на території Слобідської України.</p>
<p>Тема 5. Слобожанщина в XX столітті</p>
<p>Лк5 "Слобожанщина в XX столітті" (денна)</p> <p>Слобожанщина в добу Першої світової війни та національно-демократичної революції в Україні. Посилення тоталітарного режиму в Україні та на Слобожанщині. Слобожанщина в роки Другої світової війни (1939–1945 рр.). Політична й економічна ситуація на Слобожанщині в другій половині XX ст. – початок XXI ст.</p>
<p>Пр5 "Слобожанщина в XX столітті" (денна)</p> <p>Учасники національно-демократичної революції 1917–1921 рр. Уродженці Слобідської України. Політика форсованої індустріалізації на Слобожанщині. Голодомор 1932–1933 років на Слобожанщині. Політичні процеси й репресії в кінці 20-х – у 30-ті роки на Слобідській Україні.</p>
<p>Тема 6. Традиційні ремесла й розвиток економіки на Слобожанщині</p>
<p>Лк6 "Традиційні ремесла й розвиток економіки на Слобожанщині" (денна)</p> <p>Перші переселенці та їх заняття. Промисли й ремесла слобожан. Торгівля на Слобожанщині. Економічні процеси на Слобожанщині в XIX столітті.</p>
<p>Пр6 "Традиційні ремесла й розвиток економіки на Слобожанщині" (денна)</p> <p>Основні заняття населення Слобідської України в XVII ст. Промисли слобожан. Традиційні ремесла Слобідської України. Види слобожанських ярмарків. Промислові підприємства Слобожанщини кінця XIX ст.</p>
<p>Тема 7. Розвиток освіти та науки на Слобожанщині</p>
<p>Лк7 "Розвиток освіти та науки на Слобожанщині" (денна)</p> <p>Становлення освіти в Слобідській Україні. Харківський колегіум. Заснування Харківського університету. Освітні процеси на Слобожанщині в XX ст.</p>
<p>Пр7 "Розвиток освіти та науки на Слобожанщині" (денна)</p> <p>Розвиток середньої освіти в Слобідській Україні у XIX ст.: гімназії, реальні училища. Харківський колегіум</p>
<p>Тема 8. Література Слобожанщини</p>

<p>Лк8 "Література Слобожанщини" (денна)</p> <p>Витоки літератури Слобожанщини. Література Слобожанщини в ХІХ - початку ХХ століття. Літературний процес 20–30 рр. ХХ століття.</p>
<p>Пр8 "Література Слобожанщини" (денна)</p> <p>Усна народна творчість Слобожанщини. Письменники кінця ХVІІІ – початку ХІХ ст. Літературні спілки: ГАРТ, ВАПЛІТЕ, «Плуг». «Розстріляне відродження» Слобожанщини.</p>
<p>Тема 9. Живопис та архітектура Слобожанщини краю</p>
<p>Лк9 "Живопис та архітектура Слобожанщини краю" (денна)</p> <p>Іконопис і народна картина Слобожанщини ХVІІ–ХVІІІ ст. Видатні художники ХІХ – початку ХХ ст. Архітектурні стилі Слобожанщини.</p>
<p>Пр9 "Живопис та архітектура Слобожанщини краю" (денна)</p> <p>Іконопис Слобожанщини ХVІІ-ХVІІІ ст.: його риси й особливості. Живопис Слобожанщини (ХVІІ-ХVІІІ ст.). Видатні художники ХІХ-початку ХХ ст.: Д. Безперчий, І. Репін, С. Васильківський, М. Самокиш, І. Падалка, М. Бойчук, С. Луньов. О. Бекетов – видатний архітектор краю.</p>
<p>Тема 10. Музичне та театральне мистецтво на Слобожанщині</p>
<p>Лк10 "Музичне та театральне мистецтво на Слобожанщині" (денна)</p> <p>Заснування Харківського театру в кінці ХVІІІ ст. Харківське театральне життя в часи українізації. Лесь Курбас і театр «Березіль». Музичне мистецтво. Цехи музикантів. Бандуристи. Кобзарі.</p>
<p>Пр10 "Музичне та театральне мистецтво на Слобожанщині" (денна)</p> <p>Вертеп та перші театральні трупи на території Слобідської України. Діяльність Гната Хоткевича (1877-1938 рр.) щодо розбудові українського народного музичного мистецтва. Видатні співаки та композитори Слобожанщини ХХ ст. Кіномистецтво. Лев Биков. Лесь Сердюк. Людмила Гурченко.</p>
<p>Тема 11. Світоглядні виміри слобожан</p>
<p>Лк11 "Світоглядні виміри слобожан" (денна)</p> <p>Світогляд і риси характеру слобожан. Джерела визначення світогляду народу – писемні джерела, записані рідною мовою – казки, пісні, оповіді та звичаї. Свята й обряди слобожан.</p>
<p>Пр11 "Світоглядні виміри слобожан" (денна)</p> <p>Основні засади ментальності українського народу. Світоглядні особливості слобожан за матеріалами «Топографічний опис Харківського намісництва» (1788 р.). Зовнішні впливи на світогляд слобожан. Календарне коло народних свят. Весільні обряди на території Слобідської України.</p>
<p>Тема 12. Народний одяг і побут слобожан</p>
<p>Лк12 "Народний одяг і побут слобожан" (денна)</p> <p>Традиційний жіночий, чоловічий і дитячий одяг слобожан. Характерні особливості слобожанської вишивки. Побут слобожан. Народні страви і напої. Житло слобожан протягом ХVІІ-ХІХ ст.: головні будівельні матеріали та архітектура. Інтер'єр традиційного житла слобожан.</p>

Пр12 "Народний одяг і побут слобожан" (денна)

Повсякденний і святковий одяг слобожан. Характерні особливості слобожанської вишивки. Порівняння їжі українських слобожан із їжею росіян у працях Д. І. Багалія. Житло слобожан упродовж XVII–XIX ст.: основні будівельні матеріали та архітектура. Інтер'єр традиційного житла слобожан.

7.2 Види навчальної діяльності

НД1	Підготовка до опитування за темами 1- 12 семінарського заняття.
НД2	Підготовка мультимедійної презентації за темою на вибір в межах тем 2 - 12 змісту дисципліни.

8. Методи викладання, навчання

Дисципліна передбачає навчання через:

МН1	Проблемна лекція або лекція – візуалізація.
МН2	Практичні заняття.
МН3	Демонстрація презентацій.
МН4	Самостійне опрацювання додаткових матеріалів для дискусії

Лекції надають студентам теоретичну основу знань про сутність і закономірності еволюції України та українства, що розширює освітній компонент вузькоспеціалізованої підготовки фахівців негуманітарного профілю (РН 1). Практичне заняття – форма навчального заняття, при якому відбувається детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом відповідно до сформованих завдань (РН 2, РН 3, РН 4).

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу. ЗК 5. Здатність працювати в групі, розподіляти функції в колективній роботі. ЗК 7. Здатність породжувати нові ідеї (креативність).

9. Методи та критерії оцінювання

9.1. Критерії оцінювання

Шкала оцінювання ECTS	Визначення	Чотирибальна національна шкала оцінювання	Рейтингова бальна шкала оцінювання
5 (відмінно)	Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	A	$90 \leq RD \leq 100$
4 (добре)	Вище середнього рівня з кількома помилками	B	$82 \leq RD < 89$
4 (добре)	Загалом правильна робота з певною кількістю помилок	C	$74 \leq RD < 81$
3 (задовільно)	Непогано, але зі значною кількістю недоліків	D	$64 \leq RD < 73$
3 (задовільно)	Виконання задовольняє мінімальні критерії	E	$60 \leq RD < 63$
2 (незадовільно)	Можливе повторне складання	FX	$35 \leq RD < 59$

9.2 Методи поточного формативного оцінювання

МФО1	усне опитування
МФО2	Настанови викладача в процесі виконання практичних завдань
МФО3	Захист презентацій та рефератів

9.3 Методи підсумкового сумативного оцінювання

МСО1	Письмове тестування
МСО2	Виконання пошуково-дослідного завдання (підготовка, презентація, захист)

Контрольні заходи:

	40 балів
МСО1. Письмове тестування	40
	40

Контрольні заходи в особливому випадку:

	40 балів
МСО2. Виконання пошуково-дослідного завдання (підготовка, презентація, захист)	40
	40

Оцінка студента формується таким чином: усне опитування 40 балів; тестування 40 балів. індивідуальна презентація 20 балів.

10. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни

10.1 Засоби навчання

ЗН1	Комп'ютери, комп'ютерні системи та мережі
ЗН2	Бібліотечні фонди
ЗН3	Мультимедіа, відео- і звуковідтворювальна, проєкційна апаратура (відеокамери, проєктори, екрани, смартдошки тощо)

10.2 Інформаційне та навчально-методичне забезпечення

Основна література	
1	Багалій Д. І. Історія Слобідської України.
2	Сумцов М. Ф. Дослідження з етнографії та історії культури Слобідської України.
3	Маслійчук В. Л. Слобідська Україна.
4	Склокін В. Російська імперія і Слобідська Україна у другій половині XVIII ст.: просвічений абсолютизм, імперська інтеграція, локальне суспільство.
5	Маслійчук В. Здобутки та ілюзії: освітні ініціативи на Лівобережній та Слобідській Україні другої половини XVIII – початку XIX ст. Харків,
Допоміжна література	
6	Маслійчук В. Л. Провінція на перехресті культур : Дослідження в історії Слобідської України XVII – XIX ст.
7	Іванущенко Г. М. Сумчани в боротьбі за волю (10 біографій).
8	Слободжанщина в 1917-1921 рр.: вимір революції
9	Сумський краєзнавчий збірник

10	Сумцов М. Ф. Дослідження з етнографії та історії культури Слобідської України.
11	Звід пам'яток історії та культури України: Харківська область.
12	Звід пам'яток історії та культури України : Сумська область.
13	Посохова Л. Ю. На перехресті культур, традицій: православні колегіуми України наприкінці XVII – на початку XIX ст.
14	Власенко В. М. Уродженці Сумщини – учасники Української революції 1917–1921 рр.
15	Осадчий Є. М., Коротя О. В. Замки та фортеці Сумщини XVII – XVIII ст.: ілюстрований довідник.
Інформаційні ресурси в Інтернеті	
16	Місто скіфів – Гелон. URL : http://history.sumy.ua/sources/mediadocuments/229-misto-skifiv-gelon.html .
17	Сайт "Сумський історичний портал" URL : http://history.sumy.ua/news.html
18	Історія українських земель Слобожанщина. URL : https://www.youtube.com/watch?v=0arnlbe5iAg .
19	Традиційний одяг Слобожанщини URL : https://www.youtube.com/watch?v=Ha2hIggncg .
20	Будівництво української хати. URL : https://www.youtube.com/watch?v=RoAO8Pr3-Pw .
21	. Слобожанський розпис пальцями. URL : https://www.youtube.com/watch?v=NNPSruuM5us&list=PLaSD7lsTCchFWIC2gPP0h6ZTBa9D2QI-U&index=17 .